

Academia Prag 15-19 mars 2010

Jag fick äran att delta i Academias utbytesprogram för vägledare i Prag. Programmet inriktade sig mot samarbetsformer mellan olika aktörer inom vägledning samt samordning av dessa.

Deltagare i gruppen var:

Alfonso Vallejo och Isabel Parra från Spanien

Briditte Roche, Dominique Morais, Pierre Bouillard, Valérie Lagrande och Yplande Naudin från Frankrike

Tuula Karabiberis och Päivi Kilja från Finland

Sidsel Daubjerg Overgaard från Danmark

Terry Cole från England

Jag, Liv-Grete Sandström Lidberg från Sverige.

Vår värd var Jasmin Muhic från Tjeckien.

Det var hela fem franska deltagare, dessa kom från olika delar av landet och kände inte varandra innan. De var också mycket villiga att prata engelska, efter bästa förmåga. Detta blev anledningen till många hjärtliga skratt under veckan!

Finland väljer varje år att skicka två personer till varje Academia utbytesprogram, en från utbildning och en från arbetsmarknad.

Kort om Tjeckien

Tjeckoslovakien har en lång och händelserik historia, vilket inte minst syns i Prags stadskärna. Från att ha varit en kommuniststat under i stort sett hela 1900- talet till 1993 då Tjeckoslovakien delades i två stater, Tjeckien och Slovakien

Tjeckien är i dag en parlamentarisk demokrati, presidenten är landets statschef och premiärministern är regeringschef och utövar den verkställande makten.

Prag är huvudstaden med 1,2 miljoner invånare. Staden grundades redan på 800-talet, sedan 1992 har stadens gamla centrum varit upptaget på UNESCO: s världsarvslista.

De gamla delarna av staden har en otrolig arkitektur och jag har sällan sett så många vackra byggnader på samma ställe! Vi hade förmånen att bo mycket centralt och fick därför se mycket av det vackra i staden.

Studiebesöken däremot förde oss även ut till förorterna som inte hade lika imponerande arkitektur. Där fanns typiska miljonprogram präglade av den kommunistiska tiden.

Utbildningssystemet i korthet

Utbildning administreras av Minister of Education, Youth and Sports.

Barnen börjar motsvarande grundskolan mellan sex- och åttaårsålder. Innan de får börja görs ett mogenhetstest. Beroende på när de börjar skiljer det sig när de avslutar grundskolan som är nioårig. Redan vid 11-års ålder kan de barn som är särskilt begåvade börja motsvarande gymnasieskolan. Detta är för dem som tänker sig gå vidare mot högre utbildning. Efter grundskolan finns studieförberedande, yrkesförberedande, specialskolor samt motsvarande lärlingsutbildning. De två första formerna ger behörighet att studera vidare vid högre utbildning.

För att antas till universitetsutbildning krävs att den sökande klarar ett antagningsprov.

Många tjeckiska ungdomar väljer att fortsätta vid universitetet efter gymnasiet, även från de yrkesförberedande utbildningarna. Tyvärr är det få av dem som fullföljer utbildningen.

För ungdomar upp till 26 år är universitetsutbildning kostnadsfri. Det kan därför bli mycket kostsamt för den som vill studera som vuxen.

Någon vuxenutbildning liknande vår svenska modell verkar saknas men är under utveckling.

Vägledning i Tjeckien

Temat för veckan var samarbete och samordning av vägledning, eller ”guidance” som kanske inte riktigt motsvarar svensk modell för vägledning. Vägledningssystemet beskrevs som fyra pusselbitar som inte riktigt passar med varandra:

- Pedagogical- Psychological Centres, (PPP) under Ministry of Education
- Labour Office, Arbetsförmedlingar på regional nivå , under the Ministry of Labour and Social Affairs.
- Olika vägledningsservice som organiseras av olika organisationer, vilka fokuserar sitt arbete mot människor med särskilda behov.
- Privata Vägledningscentra.

Inom PPP arbetar psykologer, ”guidance teachers” och specialpedagoger. Dessa är lokaliserade på centras och har olika grundskolor, gymnasieskolor och ibland även arbetsförmedlingar knutna till sig. Man startar tidigt med studie- och yrkesorientering. Detta sker genom ämnesövergripande aktiviteter redan från tidig skolålder. Sista året i grundskolan finns studie- och yrkesorientering som ett eget ämne. Det som är utmärkande för denna SYO är att det som ligger till grund för detta är en mängd tester och diagnoser. När det gäller studie- och yrkesval är Hollands RIASEC-modell vägledande.

Ett mål är att standardisera metoder och modeller i vägledning för att likställa/säkerställa samma utbud och möjligheter för alla elever i landet.

Inför val av gymnasieskola används dessa test och diagnoser i diskussion med elev och föräldrar för att utröna lämplighet av önskat val.

Min, och flera av deltagarnas, reflektion var att om en elev är omogen och inte har förutsättningar för högre studier i tonåren, finns få möjligheter att ändra riktning senare i livet. Modellen upplevs ganska snäv.

Vissa gymnasieskolor har egna psykologer och ”guidance teachers”. De senare har tre timmar i veckan till vägledaruppdraget, därutöver är de undervisande lärare. Dessa tre timmar används till att boka tid med aktörer inom PPP och utföra tester mm. Det förekommer ingen individuell vägledning hos guidance teachers.

Arbetsförmedlingarna arbetar till stor del med gymnasieelever. De har gruppinformation om arbetsmarknaden, information om andra skolor, och utför Hollandstestet.

Innan revolutionen fanns det inte någon arbetslöshet i landet, så när de startade sina arbetsförmedlingar var de ganska vilsna i vad de skulle göra, vilka de skulle rikta sig mot osv. Arbetslösheten ligger i dag på ungefär 10 % på riksnivå, vilket varierar i olika distrikt. I centrala Prag ligger den på ca 2 %.

Resterande två pusselbitar kan jag inte uttala mig om, då vi inte gjorde några besök hos dem. De som arbetar med att utveckla vägledningen på nationell nivå ser det som ett problem att de olika pusselbitarna inte gärna delar med sig av kunskap, erfarenheter och metoder med varandra.

Studiebesöken

Under veckan besökte vi två PPP, ett av dem administrerade distrikt 4 i Prag (staden är indelad i 10 distrikt), vilket är ett område lite utanför centrala Prag. Det andra var lokaliserat i Prag men administrerade skolor i en grann stad, Kotná Hora.

Vi besökte även två arbetsförmedlingar, det ena i centrala Prag, distrikt 2, där arbetslösheten ligger på 2 %. Den andra arbetsförmedlingen i grannstaden Kotná Hora, som på senare år drabbats hårt av den finansiella krisen, och arbetslösheten ligger på 10 %.

Vi besökte Karlov universitetet (Charles university) med 17 fakulteter. Universitetet är Centraleuropas äldsta universitet och grundades 1348, där A. Einstein verkat.

Vår värd tog oss med till en gymnasial yrkesskola där man i dag utbildar inom området transport, allt från bilmekaniker (företrädesvis Skoda) till flygplatspersonal. Skolan är belägen i en gammal byggnad som för länge sedan var en pojkskola. Vi fick äran att besöka det klassrum som F. Kafkas studerade i. I dag bedrivs undervisning om flygplan i salen.

Vi besökte ett flickhem, för missanpassade flickor (!). Dessa tvångsplacerades där då hemmen var dysfunktionella, eller om flickorna misskötte skolan, eller missbrukade. Deras vistelse där var upp till två månader. De som arbetade där var i huvudsak kvinnliga psykologer. De första två veckorna var de isolerade och arbetade med sitt förflutna. Efter dessa veckor flyttades de till en annan avdelning och började arbeta med nuet. Under den perioden fick de besöka föräldrarna under helgerna. Den sista avdelningen var utslussningen och flickorna arbetade med att planera för framtiden.

Det finns även liknande hem för pojkar.

Vi hann även med ett studiebesök på en grundskola. I huvudsak beskrev de sitt arbete med diagnoser och olika tester bland annat Hollandstestet.

Sista besöket gjordes på Euroguidance office. Här fick vi mycket matnyttig information att ta hem till våra ungdomar som är intresserade av utlandsutbildning.

Påsen knöts ihop och många av pusselbitarna föll på plats när vi till sist fick lyssna till Silvie Pýchova som arbetar på både nationell och internationell nivå med att utveckla vägledningen. Som kuriosa härifrån kan nämnas att de har ett samarbete med Stockholm universitet.

Dessutom utfärdas i Tjeckien National Career Guidance Award. I år belönas de tre pristagarna med en resa till Sverige och studiebesök på något/några av våra vägledningscentrum.

Sammanfattningsvis var detta en mycket intensiv och tankeväckande resa. Man har arbetat länge i den struktur man arbetar i dag och strävar efter utveckling. Jag respekterar deras strävan, det statsskick som präglat dem under många år har nog satt sina spår.

Tyvärr är det få i Tjeckien som talar engelska, så flera av besöken tolkades av vår värd, vilket blev tidsödande. Luncherna tog också lång tid, så vi låg ständigt efter i schemat. Det blev heller inte mycket tid för kulturella besök. Men vi hann med att se ”Black light theater”, vilket verkar vara en specialitet de erbjuder i Prag. Dessutom var vi några som besökte Hard Rock Café. (Ungdomarna som var där tittade undrande på oss, som om vi vore urtidsödlor(!), det kanske vi är.)

Vi var anmodade att skriva ihop en presentation om våra egna utbildningssystem och vägledningssystem. Vi hade tyvärr ingen tid avsatt för dessa och vi saknade möjligheten att få diskutera och jämföra utifrån våra egna erfarenheter.

Jag rekommenderar alla som är sugna på att delta i Academiaprogram att söka stipendiet. Det har varit en helt fantastisk vecka på många sätt. Ett tips är att läsa på om det aktuella landets utbildningssystem, finputs på engelskan, ha sköna skor på dig och var dig själv! Bjud till så blir det hur roligt som helst!

Liv-Grete Sandström Lidberg
Studie- och yrkesvägledare
Vägledningscentrum i Borlänge